

Губитак самог себе

Тони Цајт

Најстрашнија последица моје садашње болести, можда тежа и од њених непосредних, свакодневних манифестација, јесте сазнање да се више никада нећу возити пругама

Када је британски железнички систем кренуо силазном линијом, путовање возом кући више ми није било тако привлачно. Приватизација компанија, комерцијална експлоатација станица и све мања приврженост особља послу допринели су томе да оно изгуби своје чари – а искуство путовања возом у Америци тешко да ми је могло повратити пријатне успомене и ентузијазам. У међувремену, државне железнице континенталне Европе ушле су у златно доба инвестиција и техничких иновација, али су и у великој мери сачувале особене квалитете наслеђене из ранијих мрежа и система.

Отуда, кад путујемо кроз Швајцарску, схватамо како ефикасност и традиција могу да образују складну целину у корист друштва. Станице као што су Гар де л'Ест у Паризу или Централне у Милану, Хауптбанхоф у Цириху и Келети Паљаудвар у Будимпешти, прави су споменици урбанистичком планирању и функционалној архитектури деветнаестог века: упоредимо с тим будућност која чека, рецимо, неславну станицу Пенсилванија у Њујорку – или, уосталом, било који модерни аеродром. У најбољим случајевима – од Сент Панкраса у Лондону до изванредне главне станице у Берлину – железничке станице су заиста отеловљење модерног живота те зато трају тако дуго и врло добро служе намени за коју су пројектоване. Кад ствари посматрам из данашње перспективе – релативно говорећи, Ватерло ми је дао оно што

су сеоске цркве и барокне катедрале давале толиким песницима и ликовним уметницима: инспирацију. А зашто да не? Зар велике викторијанске станице од стакла и метала нису биле катедрале свог доба?

Дуго сам планирао да пишем о возовима. Претпостављам да сам на неки начин већ то и урадио, бар делимично. Ако има нешто што посебно карактерише моју верзију савремене европске историје у књизи „После рата”, онда је то – верујем – нагласак на простору који је присутан у тексту: осећај за регионе, раздаљине, разлике и супротности унутар ограниченог оквира једног малог потконтинента. Мислим да сам тај осећај за простор стекао док сам бесциљно зурio кроз прозоре возова и помно разгледао контрастне призоре и ослушкивао звуке на станицама на којима сам силазио. Моја Европа се мери возним временом. Ја најлакше „размишљам” о Аустрији или Белгији ако тумарам по Вестбанхофу или Гар ди Миди и пребирам по том искуству, а поготову раздаљинама. То свакако није једини начин који нам помаже да разумемо неко друштво и културу, али у мом случају је делотворан.

Најстрашнија последица моје садашње болести – можда тежа и од њених непосредних, свакодневних манифестација – јесте сазнање да се више никада нећу возити пругама. Притиска ме као оловни прекривач и све снажније продубљује суморно осећање краја које неминовно прати истински смртоносни болест: спозна-

ју да се неке ствари више никад неће десити. Тај губитак значи не само да ми је ускраћено задовољство, да сам лишен слободе, него и да ми је онемогућено стицање нових искустава. Сетимо се Рилкеа који каже да је то губитак самог себе – или бар бољег дела мене, оног који је спремно налазио начина да угоди себи и нађе мир. Нема више Ватерлоа, нема више сеоских станица, нема самоће: нема више постајања, остало је само бесконачно бивствовање.

Дошао сам на Кингс Колец у Кембриџу 1966. године. Наша, и можда само наша генерација искусила је прелазни период. Средина шездесетих била је за нама – Модси су дошли и отишли, а Битлси су се спремали да сниме Sgt. Pepper – али Кингс на који сам се уписао још је био невероватно традиционалан. Вечера у Сали била је формална – у тогама – и обавезна. Студенти би поседали и чекали професоре, а онда су стајали док би старија господа вукући ноге пролазила поред њих на путу до Почасног стола.

„Старија” овде није релативан привде. Заслужне академске пензионере, предвођене бившим деканом сер Џоном Шефердом, рођеним 1881, достојно су представљали сер Франк Адкок, рођен 1886, Е. М. Форстер, 1879, и други једнако уважени професори. Одмах је падала у очи веза између генерације младића рођених у поратној држави благостања и света позновикторијанског Кингса: доба Форстера, Руперта Брука и Џона Мајнарда Кејнза, који су одисали култур-

ним и друштвеним самопоуздањем о каквом ми нисмо могли ни да сањамо. Изгледало је да се старци стапају са избледелим портретима на зиду изнад њих: иако нам нико на то није посебно скретао пажњу, континуитет је био свуда око нас.

А ипак смо ми били дружина која је крчила нове путеве. У време када смо дипломирали тоге, капе, заључавање капије у одређени сат и читав низ мањих правила – која су важила када смо дошли – били су предмет носталгичних шала. У првом семестру, као страствен мада просечан рагбиста, одвезао сам се тимским аутобусом у Оксфорд да играм – и изгубим – против Њу колеца. Вратили смо се касно, што због напола успешног покушаја да ишчупамо један од писоара наших домаћина, а што због позноје сење магле. Стигао сам на капију свог хостела: била је заључана, а ја нисам имао дозволу за каснији повратак. Рафалом каменчића пробудио сам пријатеља, који је сишао потпуно скамењен: „Пази да те не чује надзорник!” Није потребно да напомињем да би ова прича била тешко разумљива данашњем студенту Кингса; али би звучала једнако невероватно и неком ко се уписао само две године после нас. Промена је била нагла.

Наставиће се

Књигу Тонија Цаја „Колиба сењања” у издању предузећа „Yes-Pro” можете купити у књижарама или поручити: тел. 011/391-08-04, e-mail: office@yes-pro.com